

tus kortársainál a „szemet szemért, fogat fogért” elv ellen. Egy mélyebb rendező erőre: a szeretetre van szükség. Az enciklika gyakorlati célja tehát: segíteni, hogy az anyagelvű civilizációt a szeretet kultúrája győzze le. Ebben az Egyház nagy szerepet tölt be.

VII. Isten Irgalma az Egyház küldetésében. Az Egyháznak elsősorban hirdetnie és vallania kell ezt az irgalmasságot. Ez történik a liturgia számos olvasmányában, különösen is a húsvéti titok hirdetésében és a Jézus Szívére való utalásban. Isten népe a maga teljességében az Eukarisztia ünneplésében való tudatos, átélt részvétellel és a bűnbánat szentségéhez való helyes járulással vallja meg az Úr irgalmát. Az „irgalom Atyjának” (2Kor 1,3) igazi megismerése az állandó megtérés forrásává lesz minden ember életében. Csakis ez teszi lehetővé az ökumenikus feladat megvalósítását is.

Az Egyháznak, Isten népének azon is kell fáradoznia, hogy továbbadja Isten könyörületét, vagyis maga is könyörületet gyakoroljon. Isten irgalmába az ember abban a mértékben tud behatolni, amennyire ő maga is hagyja alakítani magát a keresztény felebaráti szeretet szellemétől. Fontos tudni, hogy az emberek egymás közti viszonyában az irgalmas szeretet, minden ellenkező látszat ellenére, sohasem egyoldalú folyamat, s így nem megalázó. Mert a valóságban aki ad, az maga is megajándékozott. Igazi irgalom csak abból a meggyőződésből fakadhat, hogy mi is irgalmat kapunk azoktól, akik iránt irgalmat tanúsítunk. Csak az irgalmas szeretetben találkozunk egymással az emberek igazán mint személyek, sajátos méltóságukban. Az igazságosság még nem tudja létrehozni a testvériség szellemét. Amivel természetesen nem becsüljük le az igazságosság alapvető értékét.

VIII. Korunk Egyházának imádsága. Az Egyháznak joga és kötelessége, hogy mindig újra Isten irgalmáért könyörögjön, annál inkább, minél kevesebb megértést mutatnak ez iránt az emberek. Ezért a pápa körlevelét sürgető felhívással zárja: imádkozzunk Isten irgalmáért az egész emberiség számára! Éppen a megújulás jelenlegi szakaszában semmiképpen sem szabad az Egyháznak csak önmagára gondolnia, hiszen Krisztus „az üdvösség szentségévé” tette a világban (LG 48).

Franz Dander nyomán

TALÁLKOZÁS AZ ÖREGEKKEL A MÜNCHENI LIEBFRAUENDOMBAN

1980. nov. 19.

Kedves idős fivéreim és nővéreim!

Egész különös örömmel tölt el, hogy németországi látogatásom keretében külön imaórában találkozhatom veletek. Úgy jövök hozzátok, mint bizalmas barátaimhoz: hisz tudom, hogy éppen a ti együttérezétek, imátok, áldozatotok is tartótereje apostoli szolgálatomnak. Ezért megindult hálával köszöntelek titeket

itt, Miasszonyunk főszékes müncheni székesegyházában! Külön köszönetem a mélyértelmű üdvözlő szavakért, és kísérő imáтокért ezekben a napokban! Veletek együtt minden kortársatokat is üdvözlöm hazátokban, főleg akik most rádión és televízió keresztl összeköttetésben vannak velünk. „Grüss Gott”, köszöntlek mindnyájatokat, akik az élet vándorútján már nálamnál régebben „viseltek a nap hevét és terhét” (Mt 20,12), nálamnál régebben fáradoztok, hogy találkozzatok az Úrral és hűségesen szolgáljatok neki, nagyban és kicsiben, örömben és bánatban!

1. A pápa áhítatos tisztelettel hajlik meg a kor előtt, és mindenkit arra hív, tegyék meg ezt vele együtt. Az öregkor az élet lépcsőfokainak koronája. Ez hozza meg az aratást, begyűjtését annak, amit az ember tanult és átélt, teljesített és elért, végigszenvedett és kiállt. Mint egy nagy szimfónia zárótételében, az élet nagy témái hatalmas harmóniába torkollanak benne. És ez az összezsengés bölcsességet ad, azt a bölcsességet, amelyért a fiatal Salamon király imádkozik (vö. 1Kir 3,9.11), amelyet döntőbbnek tart a hatalomnál és gazdagságnál, fontosabbnak a szépségnél és egészségnél (vö. Bölcs 7,7.8.10); azt a bölcsességet, amelyről ezt olvassuk az Ószövetség életszabályaiban: „Milyen jól illik az aggastyánhoz a bölcsesség, a tisztos férfiakhoz a megfontoltság és jótanács! Az öregemberek megtisztelő koszorúja a gazdag tapasztalat, dicsőségük pedig az Úr félelme” (Sir 25,5k).

Az öregek mai nemzedékét, tehát titeket, kedves fivéreim és nővéreim, egész különösen is megillet a bölcsességnek ez a megtisztelő koszorúja: Egy részetek két világháborúban mérhetetlenül sok szenvedést élt át, saját életében és másokkal együtt; sokan elveszítették hozzátartozóikat, egészségüket, hivatásukat, otthonukat és hazájukat; ismerni tanultátok az emberi szív szakadékait, de a hősiességre és hitre való képességét és mindig újra kezdő erejét is.

A bölcsesség távolságot ad, de nem világtól elszakadó távolságot. A dolgok fölé emeli az embert, anélkül, hogy megvetné a dolgokat. Isten szemével — és szívével! — láttatja velünk a világot. Képessé tesz, hogy Istennel együtt igent mondjunk, korlátainkra is, múltunkra is, csalódásaival, mulasztásaival és bűneivel együtt. Mert „tudjuk, hogy azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra válik” (Róm 8,28). Ennek a bölcsességnek kiengesztelő erejéből virul ki aztán a jószág, türelem, megértés, és az öregkor ékessége: a humor.

Nagyrabecsült fivéreim és nővéreim, ti magatok tudjátok a legjobban, hogy az életnek ez az értékes aratása, amelyet a Teremtő nektek szánt, nem zavaratosan birtokolt kincs. Éberséget kíván, gondot, önuralmat, olykor elszánt küzdelmet is. Különbösen nagyon is könnyen megtámadja vagy tönkretesz a lustaság, a változékonny hangulat, a felületesség, uralomvágy, vagy éppen az elkeseredés. Ne veszítsétek el bátorságotokat, kezdjétek Urunk kegyelmével mindig újra, és vegyétek igénybe az erőforrásokat, amelyeket felajánl nektek a Kenyér és a kiengesztelő szentségében, az Ige hirdetés és az olvasmányok szavaiban és a lelki beszégetésben!

Itt bizonyára a ti nevetekben is szívből köszönetet mondhatok papjaitoknak, akik munkájukban és szívében igen nagy helyet tartanak fenn az öregek lelki gondozásának. Ezzel egyben egész egyházközségüknek a legjobb szolgálatot teszik, hiszen hűséges imádkozók egész seregét szerzik meg neki.

Lelkipásztoraitok után most pap-kortársaitokhoz szeretnék szólni. Kedves Paptestvéreim! Az egyház köszönetet mond nektek egy élet munkájáért az Úr szőlőjében. Jézus a János-evangéliumban ezt mondja a fiatalabb papoknak: „Mások dolgoztak, és ti az ő munkájukba álltatok be” (Jn 4,38). Nagyrabecsült presbíterek, vigyétek továbbra is az egyház ügyeit az ima papi szolgálatában Isten elé, — „ad Deum, qui laetificat iuventutem vestram” (Zsolt 43,4).

2. Ti, idősebb nemzedékhez tartozó fivéreim és nővéreim, kincsei vagytok az egyháznak, áldás a világnak! Hányszor kell tehermentesítenetek a fiatal szülőket; milyen jól tudjátok bevezetni a kicsinyeket családotok és hazátok történetébe, népmeséitek világába és a hit birodalmába! A fiatalok problémáikkal sokszor könnyebben eltalálnak hozzátok, mint szüleik nemzedékéhez. Fiaitoknak és leányaitoknak nehéz órákban legértékesebb támasza vagytok. Jótanácsal és tettel közreműködtök az egyházi és polgári élet sok területében, egyesületében és intézményében.

Szükséges kiegészítést képviseltek egy olyan világban, amely az ifjúság lendületéért és az úgynevezett „legszebb évek” erejéért lelkesedik, ahol olyan nagyon az számít, ami számba vehető. Arra emlékeztetitek ezt a világot, hogy a megelőző fiatalok és erősek szorgalmának művét építi tovább, és hogy egy napon ő is fiatalabb kezekbe teszi le, amit alkotott. Bennetek válik láthatóvá, hogy az élet értelme nem lehet csak a pénzkeresés és pénzköltés, hogy minden külső cselekvésben egyszersmind valami belsőnek kell megérlelődnie, és minden ideigvalóban valami öröknek, Szent Pál szava szerint: „Mert bár a külső ember romlásnak indult bennünk, a belső napról napra megújul” (2Kor 4,16).

Igen, az öregkor megérdemli áhítatos tiszteletünket. Úgy, amint a Szentírásban ragyog fel, mikor szemünk elé állítja Ábrahámot, mikor Simeont és Annát a Szentcsaládhoz hívja a templomba, mikor a papokat „véneknek” nevezi, mikor az egész teremtés hódolatát a huszonnyégy vén imádásában fogja össze, végül pedig magát Istent „Ösöreg”-nek mondja (Dán 7,9,22).

3. Zenghetne-e valaki nagyobb dicséretet az öregség méltóságáról? De, kedves idős hallgatóim, bizonyára csalódtok lennétek, ha a pápa nem foglalkoznék az öregedésnek egy másik oldalával is; ha csak — bár talán váratlanul — tiszteletben részesítene benneteket, a vigasszal azonban adós maradna. Most éppen ősz van. Ősszel nemcsak az aratást gyűjtik be, nemcsak a színek ünnepi pompája látható, hanem csupaszodnak az ágak, lehullanak, elkorhadnak a levelek; nemcsak lágy, tiszta fény sugárzik, hanem nedves, barátságatlan köd is száll. Éppen így az öregség nemcsak az élet erőteljes végakkordja vagy kiengesztelő foglalatja, hanem a hervadás ideje is, olyan idő, amikor a világ idegenné, az élet teherré, a test pedig kínná válhat az embernek. És így amikor

felszólítalak benneteket: „Vegyétek észre méltóságotokat!”, mindjárt hozzáteszem: „Vegyétek magatokra terheteket!”

A kor terhe a legtöbbeknek elsősorban a test bizonyos elagottsága: az érékek már nem olyan élesek, a tagok nem olyan engedelmesek, a testi szervek érzékenyebbé válnak (vö. Préd 12,3k). Ami fiatalabb éveinkben egy-egy betegség napjaiban történik velünk, az öregén sokszor mindennapos – és éjszakai! – kísérőnké válik. Sok dédelgetett kedves tevékenységünkről végleg le kell mondanunk.

Az emlékezet is megtagadhatja a szolgálatot: már nem könnyen veszünk fel új információkat, sok régi pedig elhalványul. Ezzel a világ elveszíti meghittségét. Saját családunk világa is, ahol a felnőttek élet- és munkafeltételei annyira mások lettek, a fiatalok érdeklődése és kifejezési formái annyira megváltoztak, a gyerekek pedig új dolgokat tanulnak új módszerekkel. Idegenné válik a haza, növekvő városaival, egyre fokozódó forgalmával és sok tekintetben átalakult tájaival. Idegenné a gazdasági élet és a politika világa, névtelenné, áttekinthetetlenné a társadalmi és orvosi ellátás világa. És még az a birodalom is, amelynek leginkább otthont kellene számunkra kínálnia, az Egyház élete és tanítása, még az is nem egy dologban idegenné vált soknak közületek, miközben azon igyekszik, hogy megfeleljen a korigénynek, a fiatalabb nemzedékek elvárásának és szükségleteinek.

Úgy érzitek, hogy ez a nehezen érthető világ félreért, sőt sokszor eltaszít benneteket. Nem igényli véleményeteket, közreműködésedeteket, jelenléteteket. Így érzitek, és sajnos néha csakugyan így is van.

4. Mit mondhat itt a pápa? Mivel vigasztaljalak benneteket? Nem akarom könnyen venni a dolgot. Nem akarom ártalmatlan színben tüntetni fel az öregség viszontagságait, gyengeségeiteket és betegségeiteket, gyámoltalanságotokat és elmagányosodástokat. De szeretném veletek együtt kiengesztelő fényben látni őket, – Megváltónk fényében, „aki érettünk vérrel verejtékezett, akit érettünk megostoroztak, akit érettünk tövissel koronáztak.” Az öregkor viszontagságaiban ő szenvedéseitek társa, ti pedig az ő keresztútjának társai vagytok. Egyetlen könnyet sem sírtok el egyedül, egyet sem sírtok el hiába (vö. Zsolt 56,9). Ő szenvedésével megváltotta a szenvedést, ti pedig szenvedéstelek közreműködtök az ő megváltásában (vö. Kol 1,24). Fogadjátok úgy szenvedéseiteket, mint az ő ölelését, és tegyétek áldássá azzal, hogy Vele együtt az Atya kezéből veszitek, aki rejtélyes, de kétségbevonhatatlan bölcsességében és szeretetében éppen ezzel tesz tökéletessé benneteket. Az érc a tüzes kemencében válik arannyá (vö. 1Pt 1,7); a sajtóban lesz a szőlőből bor.

Ezzel a lelkiülettel azután – amit csak Isten tud megadni nekünk – könnyebb lesz megértéssel fordulni azok felé is, akik hanyagsággal, figyelmetlenséggel, gondatlansággal hozzájárulnak bajainkhoz; megbocsátani azoknak, akik tudatosan, sőt szándékosan fájdalmat okoznak, de azért nem tudják egészen fölmérni, mennyire fáj ez nekünk. Mondjátok a Megfeszítetttel: „Atyám, bocsáss

meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!" (Lk 23,34) Hiszen fölöttünk is kimondatott ez az egyedül megváltó szó.

5. Ezzel a lelkülettel – és ebben az órában ezért imádkozunk egymással és egymás számára – éberem és hálásan fogunk tudomásul venni minden szerető gondolatot, szót és tettet, ami naponta osztályrészünk. Könnyen hozzászokunk ezekhez, s azért könnyen magától értetődőnek vesszük, észre sem vesszük. Ma Szent Erzsébet ünnepét üljük, egy olyan szentét, akit nemzetetek az önfeláldozó felebaráti szeretet szimbólumaként ajándékozott az egész világnak. Magas mintaképe és magasztos pártfogója ő mindazoknak, akik – akár hivatásosan, akár társadalmi munkában, vagy ismerősök és rokonok körében – segítségre szoruló embertársaikat szolgálják, és bennük – akár tudják, akár nem – Krisztussal találkoznak. Kedves öregjeim, ez a ti jutalmatok azoknak, akiknek olyan nem szívesen vagytok terhükre. Alkalom vagytok számukra, hogy találkozzanak az Úrral, hogy önmaguk fölé nőjenek; és amikor feléjük fordultok, egyben részesítitek őket az élet gyümölcseiből, amelyeket bennetek Isten érlel, és amelyekről már szó volt. Ne temessétek hát kéréseiteket csüggeteg, csalódott vagy szemrehányó szívetekbe, hanem teljes magátólértetődéssel jutassátok kifejezésre őket, saját méltóságotok és a másik ember szívében élő jó meggyőződéses tudatában. És örüljetek minden alkalomnak, amikor begyakorolhatjátok a „Köszönöm” királyi szavát, azt a szót, amely minden oltárról ég felé száll, és egyszer örök boldogságunk betöltője lesz.

Így hát minden bizonnyal köszönetet mondhatok veletek együtt mindazoknak, akik sok egyházi, polgári és állami szervezetben, egyesületben, kezdeményezésben, helyi vagy magasabb szinten, a törvényhozásban, ügyintézésben, vagy egyszerűen magánúton fáradnak az idősebb nemzedék javáért, testük és kedélyük ápolásáért, teljes értékű életükért és állandó otthonra találásukért a társadalomban. Különösen azt üdvözlöm ezen a téren elismeréssel, hogy az öregekért való munka mindinkább az öregekkel együtt folytatott munkává lesz.

6. És ezzel megint ott vagyok nálatok, idősebb fivéreim és nővéreim, a vigaszt, amit tőlem vártok. Egy közmondás szerint „Ha magányos vagy, látogass meg valakit, aki még magányosabb!” Ezt a bölcsességet szeretném a szívetekre kötni. Nyíljon meg gondolkodásotok azok felé az útitársaitok felé, akiknek valami tekintetben rosszabbul megy nálatok, akiknek valamiben segíthettek, – beszélgetéssel, egy kéznyújtással, valamiről való gondoskodással, vagy legalább együttérzésetek kifejezésével! Jézus nevében megígérem nektek: erőt és vigaszt fogtok ebben találni (vö. Csel 20,35).

Így egyúttal kicsiben azt gyakoroljátok, ami valamennyien nagyban vagyunk. Egy test vagyunk sok taggal, valamennyien: segítséget hozók és segítséget elfogadók, egészségesebbek és betegebbek, fiatalabbak és öregebbek; azok, akik már megtették a magukét az életben, akik most teszik meg, és akik még csak belenőnek; a fiatalok és a valaha-volt fiatalok; az öregek és a holnapai öregek. Mindannyian együtt alkotjuk Krisztus testének teljességét, és együtt érlelődünk erre a teljességre, „Krisztus férfikorának teljességére” (Ef 4,13).

7. Az utolsó vigasz, amit együtt keresünk, kedves vándortársaim „e siralomnak völgyében“ (Salve Regina), a vigasz a halál arca előtt. Születésünk óta feléje tartunk, de öregkorban évről évre tudatosabbá válik bennünk közelsége, hacsak nem fojtjuk el erőszakkal tudatát gondolatainkban és érzéseinkben. A Teremtő úgy intézte, hogy öregkorban szinte természetes az előkészület a halál elfogadására és kiállítására, egyre könnyebb és mintegy begyakorlódik. Hiszen az öregedés – mint láttuk – lassú búcsúzkodás az élet töretlen telijétől, a világgal való akadálytalan kapcsolattól.

Az élet és a halál nagy iskolája elvezet nem egy nyitott sírhoz, odaállít sok halálos ágy mellé, mielőtt mi magunk jutunk oda, hogy – úgy adja Isten – mások állják körül imádkozva a mienket. Az öregember több ilyen leckeórát vett az élettől, mint a fiatal, egyre gyakrabban él át ilyeneket. Ez az ő nagy előnye a nagy küszöb felé vezető úton, amelyet gyakran egyoldalúan szakadéknak és éjszakának képzelünk.

A mi oldalunkról nem láthatunk át tisztán a küszöbön; de akik megelőztek bennünket, azoknak Isten talán gyakrabban megengedi, mint gondolnánk, hogy az ő szeretetében élve életünket kísérik, gondjukkal körülvegyék. Mély és élő hit sugallatára kapta ennek a városnak egyik temploma védőszent gyanánt „az elhunytak temploma“ (Allerseelen-Kirche) nevet. És a két római német templom: „Temetőbeli Szűz Mária“ és „A szegény lelkek Szűz Máriája“. Minél inkább elérkeznek látható környezetünk emberei segítőképességük határához, annál inkább lássuk meg Isten szeretetének követeit azokban, akik már átmentek a halálon, és odaát várnak ránk: a szentek, főleg személyes védőszentünk, valamint elhunyt hozzátartozóink és barátaink, akik reményünk szerint Isten irgalmában otthonra leltek.

Sokan közületek, kedves nővéreim és fivéreim, elveszítették élettársuk látható közelségét. Lelkipásztori kérelmem hozzájuk: Engedjétek mindig tudatosabban, hogy Isten legyen élettársatok, akkor egyben azzal is kapcsolatban vagytok, akit egykor útitársatokul adott, és aki most maga is Benne találta meg középpontját.

Istennel való bizalmas viszony nélkül végső soron nincsen vigasz a halálban. Hiszen éppen ezt akarja Ő a halállal: hogy legalább életünknek ebben az egyetlen magasztos órájában ejtsük magunkat teljesen az ő szeretetébe, anélkül, hogy bármi más biztonságunk volna, mint éppen ez a szeretet. Hogy is mutathatnánk meg neki jobban a hitünket, reményünket, szeretetünket!

Egy utolsó gondolat ebben az összefüggésben; bizonyára sokatok szívéből fakad. Maga a halál is vigasz! Ez a földi élet, még ha nem is lenne „siralom-völgye“, nem adhatna számunkra örökké otthont. Mind jobban fogsággá, „számkivetéssé“ válnék (vö. Salve Regina). Mert „minden mulandó csak hasonlat“ (Goethe: Faust zárókórusa)! Ajkunkra tolulnak hát Szent Ágoston soha el nem halványuló szavai: „Magadnak teremtettél minket, Urunk, és nyugtalan a szívünk, míg Benned meg nem nyugszik!“ (Vallomások I, 1,1).

Nincsenek tehát halálra szántak és az úgynevezett életben állók. Valamennyien egy születés, átváltozás előtt állunk, az Olajfák hegyén térdelő Jézussal együtt félünk ennek fájdalmaiktól, de már magunkban hordjuk sugárzó befejezését, mióta a keresztségben belemerültünk Jézus halálába és győzelmébe (vö. Róm 6,3-6; Kol 2,12).

Mindannyitokkal, veletek itt a Liebfrauen templomban, veletek a rádió és a tévékészülék mellett, mindenkiel, akikkel ezekben az áldott napokban találkozhattam, ennek a szép országnak minden polgárával és vendégével, minden hívővel és minden kereső helyett, a gyermekekkel és fiatalokkal, a felnőttekkel és az öregekkel, a búcsúnak ebben az órájában imává szeretném formálni elmékedésünket:

Anyám méhétől oltalmam te voltál,
Ne vess el, hogyha megöregszem,
ha gyengülök, ne feledkezz el rólam. (Zsolt 71,6.9)

„Adj kegyesen békét napjainkban, hogy irgalmadból mindenkor bűn és baj nélkül éljünk, míg reménykedve várjuk az örök boldogságot, és Megváltónknak, Jézus Krisztusnak dicsőséges eljöttét.” (A szentmise szövegéből.)

És a Liebfrauen dómban imánkat – amelyet mindig Jézus Lelkében monduk, mindig csak Jézus által intézünk az Atyához – egybekapcsoljuk annak imájával, aki mint a megváltottak elseje Anyánk és Nővérünk: „Asszonyunk Szűz Mária, Istennek szent Anyja, imádkozzál érettünk bűnösökért – most és halálunk óráján! Amen.”

AZ OSZTRÁK PÜSPÖKI KAR KÖRLEVELE A „FOGYATÉKOSOK ÉVÉRE“

Az 1981-es évet az ENSZ „a fogyatékosok évének” nyilvánította. Örömmel ismerhetjük el, hogy ezzel ősi keresztény ügyet karolt fel.

Megalapozott becslés szerint a világ népességének csaknem 10^{0/0}-a valamiképpen csökkent képességű. Testi, szellemi, lelki és társadalmi károsulás következtében sok ember gyermekségétől fogva, gyakran tartósan kezelésre, segítségre szorul. A fogyatékos embernek nehezebb esik, hogy a társadalom teljes értékű tagjának tudja magát. Különösképpen nem találja helyét az olyan társadalomban, amely az embert sokszor csak munkateljesítménye szerint értékeli. A teljes képességeikkel rendelkező emberek a csökkent képességekkel gyakran érzetik fölényüket, és különféle, sokszor ugyancsak kérdéses önigazolásokkal zárkóznak el előlük. Még az is megtörtént, hogy egyesek megbotránkoztak az istentiszteleten való jelenlétükön, azzal az álszent indokolással, hogy ez az áhítatot zavarja. Egyesek pénzadományjal és részvénytulajánossággal próbálnak közeledni hozzájuk, olyan módon, ami inkább nyomasztó, mint boldogító. A fogyatékos gyakran idegenkedik attól, hogy a magafajtaikon túl kapcsolatokat keressen, pedig él benne a vágy, hogy őt is éppen úgy kezeljék, mint má-